מנורת המאור — בענין אהבת חבירו

בענין אהבת החבירים

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'. גרסינן במסכת ערכין בפ' יש בערכין, ת"ר לא תשנא את אחיך בלבבך, יכול לא יכנו ולא יסטרנו ולא יקללנו, ת"ל בלבבך, בשנאה שבלב הכתוב מדבר. וגרסי' במ' יומא בפ' כל מי שהוא רוצה לתרום, תניא איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה. נקימה, אמ' לו השאילני מגלך, אמ' לו לאו, למחר אמ' לו, חבירי, השאילני קרדומך, אמ' לו, איני משאילך, כדרך שלא השאלתני. איזו היא נטירה, אמ' לו השאילני קרדומך, אמ' לו, טוב, איני עושה כמותך שלא השאלתני. ומעשה בחסיד אחד שבכל לילה, כשהיה עולה לישכב על מטתו, היה מוחל לכל מי שהירע לו, והיה אומר, מחול ליה לכל מאן דצערן, כדי שלא יעבור עליו יום אחד שהוא שונא או נוקם או נוטר את חבירו.

וגרסי' במדרש יהי אור ר' אבא היה יושב בשער לוד, וראה אדם אחד בא מן הדרך, והיה יגע מן הדרך. נכנס לחרבה אחת, וישב לו בצד כותל אחד רעוע, וישן לשם. כשיהיה ישן, יצא נחש אחד גדול מן החרבה, ופיו פתוח, והיה בא לאותו האיש לנשוך אותו. ומיד יצא שועל אחד גדול וקפץ על הנחש והרגו. הקיץ אותו האיש משנתו, וראה הנחש לנגדו, מת, מוטל על הקרקע. קם ממקומו אותו האיש, ומיד נפל הכותל, ונמלט ממנו. ור' אבא רואה. אמ', אדם זה, שנעשו עמו נסים כאלו, ודאי כשר הוא. בא ואמר לו, מה מעשיך, שהרי הב"ה עשה עמך נסים גדולים, ולא לחנם נעשו לך. אמ' לו, מימי לא גמלתי רעה לאדם בעולם, ולא עשה לי אדם שום רעה אלא שמחלתי לו מיד, ולעולם לא עליתי על מטתי ליישן בלילה עד שמחלתי לכל אדם שציער אותי, ולא הייתי חושש לאותה רעה שעשה לי, ולא די לי, אלא שמאותו היום ואילך הייתי משתדל בטובתו. בכה ר' אבא, ואמ', גדולים מעשיו של זה ממעשיו של יוסף הצדיק, דאלו יוסף מחל עלבונו לאחיו, מפני שהיו אחיו, והיה ראוי למחול להם, אבל זה, שמוחל עלבונו לכל אדם, גדולים מעשיו, והוא ראוי שיעשה הב"ה עמו נסים גדולים.

ואהבת לרעך כמוך, ר' עקיבא אומר, זה כלל גדול. בן עזאי אומר, זה ספר תולדות האדם. ר' אלעזר הקפר אומר, גדול השלום ושנאת המחלוקת, שאפי' עובדין ע"ז, כביכול אין שכינה יכולה לנגוע בהם, שנא' חבור עצבים אפרים הנח לו. ואם יש מחלוקת מה נאמר בהם, חלק לבם עתה יאשמו. תניא בית שיש בו מחלוקת סופו ליחרב, וחכמים אומרים, מחלוקת בעיר שפיכות דמים בעיר. בית הכנסת שיש בה מחלוקת סופה ליחרב, ויש אומ' סופה להתפזר. שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת, וכן שני בתי דינין, וביניהן מחלוקת, סופן למות. אבא שאול אומר, מחלוקת ב"ד חורבן עולם.

בשלשה מקומות ויתר הב"ה על ע"ז ולא ויתר על המחלוקת. ראשונה, בימי דור אנוש, התחילו לעבוד ע"ז, שנא' אז הוחל לקרוא בשם ה', ולא נתפרע מהם הב"ה עד דור המבול, שהיה ביניהם מחלוקת, והיו גוזלין וחומסין זה את זה, ולא ויתר להם, שנא' קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ. שניה, בדור המדבר, כשבאו ישראל לידי מעשה העגל מחל להם הב"ה, אבל כשהיו באין למחלוקת לא ויתר להם. שכל מקום שאתה מוצא וילונו, את מוצא לשם מכה, וגדולה מכלם מחלוקת של קרח, ולפי' נהג הב"ה עם קרח ועם עדתו לפנים משורת הדין. א"ר ברכיה, בוא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי ב"ד של מטה אין עונשין לאדם עד שיביא שתי שערות ויהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד, וב"ד של מעלה עד שיהא בן עשרים שנה, וכאן אבדו אפי' יונקי שדים. הה"ד אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני. שלישית, כשנחלקו עשרת השבטים על שבט יהודה ובנימין, ולא היה ביניהם שלום, נעשו אלו פורענות לאלו. כשחטאו עשרת השבטים בא שבט יהודה ופרע מהם, שנאמר וירדוף אביה אחרי ירבעם וילכוד ממנו ערים את בית אל ואת בנותיה, ואומר ולא עצר כח ירבעם עוד בימי אביהו ויגפהו ה' וימת. ואע"פ שהיה ירבעם עובד ע"ז, ויתר לו הב"ה, עד שחלק על שבטי יהודה, ונענש.

ר' מאיר אומר, קשה היא המחלוקת, שאפי' מחלוקת שהיא ליישובו של עולם לא אמ' בה הכתו' טוב, ובכל מעשה בראשית מ' טוב, שנא' ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן, ולפי שכתוב בו הבדלה לא כתיב בו טוב. והלא דברים קל וחומר, ומה אם מחלקות שהיא ליישובו של עולם לא נאמר בה כי טוב, מחלוקת שהיא לחורבנו של עולם על אחת כמה וכמה. ר' יהודה אומר, קשה היא המחלוקת, אפי' לעשות סייג למצות. שכן מצינו בבני ראובן ובני גד, שאמרו למשה רבינו ע"ה יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה אל תעבירנו את הירדן, ומפני מה בחרו אותה, מפני שהיה להם מקנה רב והיו מבקשין להתרחק מן הגזל, ולפי שפירשו מישראל, הם גלו תחלה. והלא דברים קל וחומר, ומה אלו, שפירשו מחבריהן להתרחק מן הגזל, נענשו כך, הפורשין מחבריהן מפני השנאה והתחרות על אחת כמה וכמה.